

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Ковшар Олени Вікторівни на дисертаційне дослідження
Сараєвої Ірини Володимирівни з теми «Формування оцінно-
контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах
діяльності»,представлену на здобуття наукового ступеня доктора
філософіїзаспеціальністю012 – Дошкільна освіта**

**Актуальність теми наукового дослідження і її зв'язок і галузевими
науковими програмами**

Дошкільне дитинство – період, коли відбуваються значні зміни у сферах дитячої психіки (когнітивної, емоційної, вольової), які проявляються в різних видах діяльності; дитина відкриває для себе світ, пізнає еталони поведінки у повсякденних ситуаціях. Дошкільний вік – сенситивний період для формування в дитини оцінно-контрольних дій, зразків поведінки, манери спілкування з однолітками й дорослими людьми. Від оцінно-контрольних дій залежать взаємостосунки дитини з оточенням, критичність і вимогливість до себе, ставлення до успіхів та невдач. Вони впливають на ефективність діяльності людини й подальший розвиток особистості.

Але, практика дошкільної освіти засвідчує наявність низки суперечностей, які потребують негайного розв'язання між:

- сучасними вимогами оцінювання якості дошкільної освіти (ECERS – 3) і неготовністю закладу дошкільної освіти до її реалізації;
- необхідністю формування у дітей дошкільного віку оцінно-критичного ставлення до процесу і результату як своєї діяльності, так і діяльності інших дітей і недостатньою увагою вихователів до розвитку самоцінної особистості дитини, відсутністю діагностувального інструментарію їх виявлення.

Тому нині особливої актуальності набуває обрана проблема дисертаційного пошуку І.В.Сараєвої.

Актуальність дослідження підтверджено такими державними документами, як: Концепція «Нова Українська школа», Концепція розвитку дітей раннього і дошкільного віку (2020 р.), новий варіант Базового компонента дошкільної освіти (2021р.) та іншими законодавчими і програмовими документами, де акцентується увага освітян щодо якості дошкільної освіти та виховання самоцінної особистості.

Всебічне вивчення проблеми, ступеня її наукової розробленості надало змогу авторусформулювати концептуальний апарат дослідження, докладно проаналізувати значне коло теоретичних і практичних питань, зробити самостійні висновки. Обґрунтованість наукових результатів роботи забезпечено шляхом ретельного відбору методів дослідження.

Дисертаційна робота виконана відповідно до наукової теми кафедри теорії і методики дошкільної освіти «Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти» (№ 0119U002027), що входить до плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 8 від 26 березня 2015 р.).

Отже, наукова новизна дисертаційної роботи не викликає сумніву:

Найбільш істотні наукові результати , що містяться в дисертації

До більш істотних результатів, отриманих здобувачем належать такі:

- уточнено поняття «оцінка», «контроль», «оцінювання»;
- науково обґрунтовано педагогічні умови формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку;
- визначено критерії (когнітивний, мотиваційний, рефлексійно-діяльнісний із відповідними показниками) сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності; схарактеризовано рівні сформованості оцінно-контрольних дій у дітей

передшкільного віку в різних видах діяльності (високий, достатній, задовільний, низький);

- набула подальшого розвитку методика розвитку мовлення і критичного мислення дітей передшкільного віку.

Нові факти, одержані здобувачем, полягають у:

- визначенні сутності феноменів «оцінно-контрольні дії дітей передшкільного віку», «оцінно-контрольна діяльність дітей передшкільного віку»;
- розроблені моделі формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (когнітивно-збагачувальний, ситуативно-стимульований, проектно-творчий етапи).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та наукових працях.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується логікою подання та розкриття понятійного апарату дослідження; послідовним розв'язанням поставлених завдань; репрезентативною джерельною базою (176 найменувань); апробацією дослідження на Всеукраїнських та Міжнародних конференціях.

Значення для науки і практики отриманих результатів полягає в розробленні й упровадженні в освітній процес закладу дошкільної освіти діагностувальної та експериментальної методик формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (серія інтегрованих занять, проблемних та ігрових ситуацій, творчих проектів «У світі музики», «Палітра творчих здібностей дітей», «Дивосвіт казки», «Маленький актор у кожній дитині»). Матеріали дослідження можуть використовуватись вихователями, музичними керівниками у групах дітей передшкільного віку закладів дошкільної освіти, у системі післядипломної освіти, викладачами та студентами ЗВО.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота І.В. Сараєвої. вирізняється логічною структурою, складається зі вступу, трьох взаємопов'язаних розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел до кожного розділу, загальних висновків.

У вступі дисертанткою чітко окреслена актуальність теми дисертаційної роботи. Чітко визначений методологічний апарат, мета, об'єкт та предмет дослідження відповідають зазначеній темі та утримують узгодженість при викладенні матеріалу. Логіка викладу та висновки відповідають структурі та змісту сформульованих завдань.

Опрацювавши достатній обсяг наукових досліджень з обраної проблеми, у першому розділі **«Теоретичні засади формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності»** авторка провела історичний аналіз методології діяльнісного підходу, ґрунтовно проаналізувала дослідження науковців феномену «діяльність».

Простежується системність та логічна структура у вивченні проблеми оцінно-контрольної діяльності. Дослідниця проаналізувала достатню кількість досліджень із обраної проблеми; визначила функції оцінки; контролю, самоконтролю. Заслуговує уваги позиція авторки щодо визначення контрольної діяльності та оцінно-контрольної діяльності; формування у дітей передшкільного віку соціально-контрольних дій у різних видах діяльності.

Науково доцільно представлений аналіз видів освітньо-пізнавальної діяльності дітей передшкільного віку: феномен пізнавальна діяльність; характеристика мистецьких видів діяльності (образотворчої, художньо-мовленнєвої, музичної, театралізованої особливості). В теоретичному аналізі мисленнєво-мовленнєвої діяльності докладно описані дослідження особливості розвитку мислення та мовлення дітей шостого року життя (навички контролю, інтелектуальний, розумовий розвиток, мисленнєва діяльність, словесно-логічне мислення).

У другому розділі дослідниця проаналізувала стан сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності. Так, представлені результати пошуково-розвідувального етапу експерименту: ставлення педагогів та батьків до оцінно-контрольної діяльності дітей передшкільного віку (аналіз анкетування вихователів, методистів та батьків щодо значення формування навичок оцінно-контрольної діяльності дітей передшкільного віку).

Доречно авторкою наданий аналіз змісту комплексних та парціальних освітніх програм щодо оцінно-контрольної діяльності дітей дошкільного віку.

На констатувальному етапі визначеностан сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності та критерії (когнітивний, мотиваційний, рефлексійно-діяльнісний із відповідними показниками) сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності; схарактеризовано рівні сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (високий, достатній, задовільний, низький). Представлений докладний діагностувальний матеріал з визначення кожного обраного критерію.

Як позитивний аспект цього розділу відмічаємо: ґрунтовно та вмотивовано описані педагогічні умови формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (інтеграція різних видів діяльності у процесі формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності; стимулювання критичного ставлення дітей до процесу і результату різних видів діяльності; наявність емоційно-позитивних стимулів до оцінно-контрольної діяльності дітей передшкільного віку в різних видах діяльності).

Сукупність педагогічних умов, теоретичних засад феноменів оцінно-контрольні дії дітей передшкільного віку утворюють надійний каркас експериментально-дослідної роботи із формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності в третьому розділі

З метою подальшої конкретизації авторського задуму запропонована модель формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (когнітивно-збагачувальний, ситуативно-стимульований, проєктно-творчий етапи), що дає змогу реалізувати окреслені педагогічні умови.

Слід відмітити докладну порівняльну характеристику рівнів сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності

За результатами дослідження набула подальшого розвитку методика розвитку мовлення і критичного мислення дітей передшкільного віку.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення здобувачем мети дослідження. У висновках дисертації відбито ступінь розв'язання висунутих завдань дослідження. Робота широко проілюстрована таблицями, рисунками, матеріалами додатків.

Дослідження побудовано чітко й логічно, виконано на належному теоретичному та практичному рівнях. Висновки є цілком обґрунтованими, а дослідження є повністю завершеним та виконаним цілком самостійно.

Текст анотації ідентичний основному змісту дисертації, у ньому повною мірою відображено всі основні положення роботи. Зміст дисертації також відображений у публікаціях дисертантки. Заявлені завдання дослідження реалізовано в повному обсязі.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях

Зміст та результати дослідження представлено в 10 наукових працях (9 одноосібних), із них: 4 статті у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному

науковому періодичному виданні європейської держави (Угорщина), 5 – апробаційного характеру.

Особистий внесок автора в праці у співавторстві полягає в теоретичному обґрунтуванні взаємозв'язку пізнавальної діяльності і пізнавальної активності структурними компонентами якої є дії оцінки, самооцінки, контролю, самоконтролю.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Високо оцінюючи результати рецензованого дослідження, вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження й побажання:

1. У роботі чітко не визначена власна позиція авторки після аналізу обраних наукових досліджень та наведених визначень науковців ключових понять.

2. Експериментальне дослідження, зазначає авторка, здійснено впродовж 2019-2021 років, тому не зрозуміло, чому в тексті наданий аналіз уже на цей час не чинних комплексних та парціальних програм («Я у світі» (2014 р.), «Впевнений старт» (2012 р.), «Світ дитинства» (2015 р.), «Дитина» (2016 р.).

3. Вважаємо, що в аналізі діяльнісного підходу, як методології дослідження можливо було б розкрити значення провідної діяльності дітей передшкільного віку.

4. В тексті дисертації простежуються певні недоліки:

- в аналізі Державного стандарту дошкільної освіти (БКДО), зазначений випуск 2020, хоч документ затверджений у 2021 році;

- авторка наводить умовні скорочення (ОКД), яким не надано пояснення згідно вимог до оформлення наукових робіт.

Водночас вважаємо, що вказані зауваження та побажання мають дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дослідження Сараєвої Ірини Володимирівни.

Висновок. На основі вивчення дисертаційної роботи І. В. Сараєвої можна дійти висновку, що дисертація є самостійним і завершеним науковим педагогічним дослідженням. За характером фактичного матеріалу, ступенем його кількісного та якісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів дослідження для педагогічної науки і практики, обґрунтованості висновків дисертація з теми «Формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності» цілком відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року), а її автор - Сараєва Ірина Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 - Дошкільна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедру

дошкільної освіти

Криворізького державного

педагогічного університету

[Handwritten signature]
ЗАСВІДЧУЮ
Учасний секретар
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
[Handwritten signature]
"09" "12" 2021 р.

Ковшар О.В.